

VESELO PO DOBREPOLJU

Rajža Slovenskega etnološkega društva

Tisti četrtek, na trinajstico v septembru, smo naleteli na čudovit jesenski dan, ki smo ga izletniki preživeli po vaseh v Dobrepoljski dolini. Tako blizu Ljubljane, pa spet tako oddaljeno od mestnega nemira in cestnega prahu. Večina smo bili etnologi, pa nam je bilo pokazano vseeno toliko novega in zanimivega, da smo skoraj z obžalovanjem pomislili na tiste, ki je jim ni ljubilo z nami. Kolegica iz teh krajev nam je želela povedati, kako se ji je prikazala njena dolina po dolgih letih raziskovanja.

Etnologinja po duši in s telesom, tako bi lahko predstavila Anko Novak, ki je svoja službena leta oddelala v kranjskem muzeju, potem pa se je upokojila tako rekoč samo na videz. Med službenim časom je dihala večinoma gorenjski zrak in verjetno ji je Gorenjska, kot se reče, po sili razmer, zlezla pod kožo. A ko je prenehala s službenimi dolžnostmi, je spet začutila klic svoje rodne Dolenjske. Nekako tako si lahko predstavljamo, da se je v trenutku nove svobode posvetila terenskemu delu v Dobrepoljski dolini, kjer ji je v Mali vasi stekla zibelka življenja.

Anka je realen tip človeka, ki se zna postaviti na svoje noge. To je dokazala že takoj na začetku svoje poti, ko se je z vsemi močmi uprla očetu, ki je želel, da bi se ena od treh hčera posvetila gostinstvu. V domači hiši bi odprli gostilno in Anka bi vodila posel. Očitno pa je stavil na napačno karto: ko jo je skušal pregovoriti, da bi šla v gostinsko šolo, se mu je odločno uprla in se v Ljubljani vpisala na etnologijo, vedo, ki se je gospodu Novaku zdela bržkone še bolj nekoristna kot kakšna druga.

Nek konec tedna, na začetku študija je bilo, se je vrnila domov, ko so domači skupaj s sosedi kopali in pobirali krompir. Bila je kot naročena, na njivi je niso več rabili, za vse lačne pa je morala v domači kuhinji skuhati kosilo. To ji ni bilo težko, kurja

obara je dišala že po vsej hiši, ko so se utrujeni in lačni krompirjevci vračali z njive. Anka je prišla za burkle in na moč potegnila veliki lonec iz peči. Tedaj pa se ji je, neveščiči burkel, lonec zataknil nekje za rob in se prevrnil po tleh. Nobenega časa ni več imela, še za strah ga ni bilo, pobrala je, kar se je še dalo in zmetala nazaj v lonec. Ko so očetu povedali za nesrečo njegove etnologinje, ji je dal denar, da je šla v trgovino po salamo in kruh, zraven pa mrmral: »Pa je le bolje, da si šla na univerzo, le kaj bi s tako v gostilni!«

Tako se je enkrat za zmeraj končala dilema o hčerinem poklicu v Novakovi hiši v Zdenski vasi. Očeta že zdavnaj ni več na tem svetu, ko se mu je Anka na nek način oddolžila tudi s tem, da je prečesala vso Dobrepoljsko dolino in na Vidmu postavila na ogled zbirko predmetov in fotografij, ki jih je našla pri domačinih. To so bili še časi njenih staršev, in s predmeti, ki jih je našla skoraj nepričakovano, se je vrnila v njihovo življenje.

Za boljše razumevanje naj bo razloženo, da je Dobrepolje večja pokrajina, kjer so raztresene manjše vasi. Središče Dobrepoljske doline je Videm in na Vidmu je v Jakličevem domu postavljena zbirka, za katero se je trudila Anka Novak. Kdo je bil Fran Jaklič, na katerega so v Dobrepolju tako ponosni, da so mu na Vidmu postavili dom z njegovim imenom? To je bil učitelj in pisatelj in zraven še gospodarstvenik, ki je v letu 1894 ustanovil prvo kmečko hranilnico in posojilnico v Dobrepolju. Bil je zelo aktiven in je poleg številnih povesti, ki jih je napisal, našel čas tudi za delo z domačini. V istem letu je ustanovil še bralno društvo, v letu 1899 pa je začel izdajati še glasilo *Slovenski učitelj*, ki je zdržalo, seveda ne pod njegovim urednikovanjem, vse do konca druge svetovne vojne.

Gostiteljica rajže v Dobrepolju, Anka Novak, in prof. Slavko Kremenšek.

Foto: Alenka Čas, 13. 9. 2007

Vesela družina na Novakovi domačiji v Zdenski vasi.

Foto: Alenka Čas, 13. 9. 2007

Kljub vsem tem dobrim potezom, deloval je tudi politično kot deželni in državnozbornski poslanec še v stari Avstro-Ogrski, pa se je domačinom kar nekaj zameril in se zaradi nesporazumov odločil za selitev, sprva v Kaludrje pri Šentjanžu, potem pa v Ljubljano, kjer je leta 1937 umrl. Tudi njegov dom na Vidmu je doživljal vzpone in padce, skoraj dobesedno, zdaj pa obnovljen pozdravlja obiskovalce knjižnice, kina, razstav in najrazličnejših dogajanj, ki združujejo vse prebivalce Dobrepolja.

Na stalni postavitvi, kjer sta dve sobi posvečeni narodopisnim ostalinam, ki jih je zbrala Anka Novakova, so zbrani tudi nekateri redki predmeti, ki so nekdaj pripadali pomembnemu domačinu: pisalna miza z rokopisi, izdaje večine njegovih knjig in, nekam skrit v kotu, nenavadno lep kos pohištva: leseno sobno stranišče z intarziranim pokrovom; ni da bi dvomili, da je pripadalo slavnemu rojaku.

Na Vidmu je kar precej hiš, kjer »Bog roko ven moli«, tako da se nikomur ni treba bati, da bi moral lačen in žejen iz kraja. Dobrepoljski fantje so znani tudi po pustnih šegah, tistih iz Zagorice, ki jih strokovna srenja pozna pod imenom »dobrepoljske mačkare«. A tudi druge vasi niso marale zaostajati, Ponikve imajo svoje, iz vasi Cesta pa so bili fantje tudi tako zagreti, da so vsako leto pripravili dolg in žalosti poln pogreb pusta, ki se je vil vse do ene od videmskih krčem. Tam so ga zapili in zajedli. Škoda bi bilo, da bi se ta veselja nehala.

V vasi Zagorica sta bila rojena brata Tone in France Kralj, ekspresionista, ki sta pomembna sopotnika slovenskih umetnikov prve polovice 20. stoletja. Na videmskem pokopališču si je zelo zanimivo ogledati nagrobnik trgovske družine Drobnič, ki ga je naredil France Kralj, kjer je upodobil portrete naročnikov, zraven pa še več znanih politikov in kulturnikov, kot si jih je pač zaželel naročnik.

Gospa Zorica, ki je dala ime gostilni na Kompoljah, in je bila bržčas lastnica ali najemnica, nam je postregla z obilnim kosilom, tako da smo komaj nadaljevali pot, ki nam jo je začrtala Anka Novakova.

Ej, kako lepo je bilo hoditi proti Zdenski Rebri, kjer se je belila cerkva sv. Antona! Sedaj je bilo vse spokojno in mirno in velik lipov gaj na južni strani so nam predstavili za največjega na Slovenskem. Kar težko si je bilo predstavljati, da se je še vse do konca druge svetovne vojne tukaj odvijal vsako leto velik živinski semenj. Pod temi drevesi so bile privezane živali in kupčije so se sklepale, enkrat boljše, drugič slabše. »Zdaj jih pa sploh ni več!« nam je žalosten zavzdihnil prijazen mož s ključem, ki skrbi za cerkev.

V naši družbi je bila kolegica, ki je ravnokar praznovala pomembno obletnico in namenili smo se, da ji slaščičarka iz Zdenške vasi naredi torto. Bila je največja, kar sem jih kdaj videla in zbrana družba jo je pojedla na vrtu Ankine nekdanje domačije. Ker pa se je pogostitev z napitnicami kar malo zavlekla, smo se že o mraku podali še v vas Hočevje, kjer je bilo treba nujno videti še »kazuc« z letnico 1796. Že v trdi noči smo tacali po travi, ki je bila pokrita z gnilimi jabolki, kar se je dalo zlahka zamenjati s nečim drugim, in poskušali s fotoaparati na slepo zadeti letnico na kozolčevem tramu. Kolega Gorazd, ki se je spomnil še s prvega obiska, kje naj bi bila, nam je dajal nasvete, kam naj obrnemo objektiv. Kdo ve, če so imeli kaj več uspeha drugi fo-

Čestitke in cvetje za kolegico Mojco Račič ob rojstnem dnevu.
Foto: Alenka Čas, 13. 9. 2007

tografi, ki so ga poslušali? Meni ni uspelo. Škoda, ta kozolec je eden najstarejših z ohranjeno letnico, brez enega samega žeblja, a zdaj ga čaka bridki konec. Če boste pohiteli, ga morda letos še najdete stati.

Anžetova mama, ki je bila še prijateljica Ankine mame, nam je pri slovesu pomagala z domačim borovničevcem, ki je bil perfekten, dober in zdravilen, tako kot pravzaprav vse, kar se nam je ta dan dogodilo v Dobrepolju.

Datum prejema članka v uredništvo: 1. 11. 2007.

